

כתיבה, עיצוב ועריכה: מאיר אביטן

"ראה מעשה
ונזכר הלכה"

"סנהדרין"
משפט
ציבורי

הדמיה

חברותא

גיקסו

מסע בקניון

דירוג

משפט
"הסטיקר"

תצפית
הלכה

מסע בזמן
אל
ספר ההלכה

מסע
פרסום

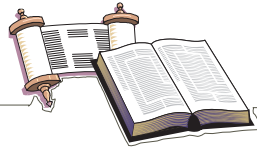
כיצד
לקרא
פרק הלכה

על סדר היום
דיון
באקטואליה

"מה בוער"
דיון
בדילמה

מוצר היום

מוצר
היום

דוגמאות

ברז

יין

מטבע

טלפון נייד

אינטרנט

יומן תלמיד

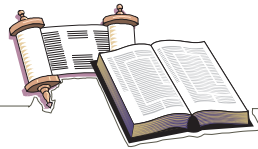
כרטיסייה

מודל פתוח

מוצר היום

מוצר
היום

הגדרת המודל - מתודת "מוצר היום"

עיון הלכתי רב תחומי. המודל מוצר היום הוא לימוד על פרט מסוים (בעיקר דומם) שיש לשימוש בו השלכות לתחומי ההלכה השונים. המוצרים יכולים להיות כל דבר שמופיע בנושא ובהלכות הנלמדות או ששייך אליהם בצורה כלשהי. לדוגמא: יין, אופניים, ספר, בקבוק, אש, מטבע, כלי עבודה בגינה וכד'. כמו כן ניתן לשלב במוצרים גם מוצרים אקטואליים כגון: טלויזיה, מחשב, מדיח כלים וכד'.

המודל של מוצר היום מאפשר לתלמיד ראייה רחבה של ההלכה. מחשבה רב תחומית על פרט בודד ולימוד ההשלכות הלכתיות השונות, ללא הצמדות הכרחית לנושא הנלמד. התלמיד יוכל להעמיק את עולמו ההלכתי בבירור בעיות הלכתיות שונות הנובעות משימוש בפרט הנדון, וכך יקבל מושג מהי "ראייה הלכתית" - שלוקחת בחשבון את כל תחומי החיים.

מטרות

תוכנית הלימוד בהלכה מכוונת את התלמיד להיות ער לבעיות השעה, ולהבין כיצד החיים היומיומיים מקבלים את ביטויים ההלכתיים. ומתוך כך יוכל להתייחס בכובד ראש, בשיקול דעת, וברצינות לכל בעיה שיש בה הבחנות הלכתיות.

המודל מאפשר לתלמיד להרחיב את ההסתכלות שלו על ההלכות הנלמדות. ולהבין כי עניין הנלמד בנושא אחד יכול להיות קשור ללימוד שונה בנושא אחר.

בעזרת מודל זה קונה התלמיד מיומנות בראיית ההלכה לא כחומר תיאורטי אלא כיישום רלוונטי הנוגע לכל תחום בו הוא נפגש. המודל גורם לתלמיד למצוא קשרים בין לימוד ההלכה למעשים בחיי היומיום שלו. המודל מאפשר לתלמיד לחשוף את הבעיות וההקשרים העולים לאורך הציר ההלכתי באורח חיים ועד אבן העזר וחושן משפט.

תלמיד שיחווה את הלימוד בעזרת המודל ירגיש שההלכה היא חלק מעולמו ורלוונטית עבורו ותוביל אותו לקיימה "הלכה למעשה". כמו כן התלמיד יעמיק בנושא אחד המעניין אותו, ילמד אותו באופן אישי ויביא את התשובות ההלכתיות בנושא זה.

רקע

ר אחד המאפיינים של לימוד הלכה שהלמידה היא פסיבית, כמעט ללא הפעלת שיקול דעת מצד התלמיד, דבר הגורם לשיעמום וחוסר רצון ללמידה. התלמיד לא מודע לכך שפרט המופיע בהקשר לנושא הלכתי מסוים, מופיע גם בהקשר אחר ויש לו השלכות הלכתיות נוספות. לרוב, לימוד ההלכה נעשה בצורה של נושאים נושאים, ללא מציאת ההקשרים ביניהם וללא שילוב. המודל "מוצר היום" מאפשר שילוב זה שיוצר אתגר לתלמיד במציאת הקשרים והחיבורים של המוצר לנושאי הלכה שונים.

המודל מאפשר בחירת הנושא ההלכתי מתוך המגוון שעלה בבירור "מוצר היום", ולימודו לעומק בכיתה מתוך עיון בהלכות מהקיצוץ ומספרי הלכה נוספים, כך מגיע התלמיד גם ללימוד רציני יותר ומעמיק יותר בעקבות הבירור ההלכתי.

בחירת "מוצר היום"

קריאת הפרק בעיון

בחירת ה"מוצא" מתוך הפרק

הקשרים הלכתיים למוצר היום

בניית מפה המתארת את ההקשרים השונים למוצר היום.

ההקשרים למוצר היום ילקחו מתוך :
ספר קצש"ע

עיון בספרי הלכה שונים , שמירת שבת כהלכתה, ילקוט יוסף

עיון בשו"ת של הרב חיים דוד הלוי, תחומין, יחוה דעת ואחרים .

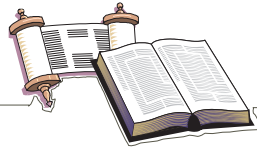
כתיבת המשימות

כתיבת אירוע התואם להשתמעויות השונות של המוצר

כתיבת כללי יסוד להיבטים השונים של המוצר.

היבטים, בעיות הנובעות ממוצר זה

עיון בספרות התורנית

דוגמאות

ברח

יין

מטבע

טלפון נייד

אינטרנט

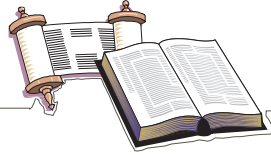
יומן תלמיד

כרטיסייה

מודל פתוח

מוצר היום

**מוצר
היום**

תרשים זרימה לבניית המודל

לפני ארוחה
השכמה בבוקר
המתפנה לנקביו

נטילת ידיים

נטילת ידיים לפני הארוחה

האירוע

דני תלמיד כיתה ז', מידי יום ביומו הוא משגיח בהפסקת האוכל, על תלמידי כיתה ב' וכמובן הוא מקפיד גם על יציאה מסודרת לנטילת ידיים.

והנה קרה מקרה והנטלה, הספל בו נוטלים ידיים לאוכל נעלמה, לקח דני את התלמידים שעמדו בשורה לפני הברז, ופתח את הברז וסגרו מעל כל זוג ידיים מושטות.

האם מותר ליטול ידיים באמצעות הברז, בלי ספל

כללי יסוד בנטילת ידיים :

א. נטילה לפחות רביעית מים (בערך חצי כוס מים) וירטיב היד כולה

ב. המים יבואו על היידיים ע"י פעולת הביצוע של האדם ולא שיבואו מאליהם (כגון צינור מים זורמים, אין לשים את תחת הזרם)

ג. שיטול ידיו מתוך כלי המכיל רביעית לפחות

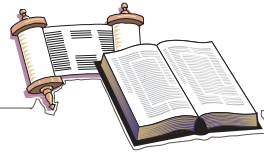
כללי יסוד

הבעיות הקיימות משימוש במכשיר זה

1. נטילת ידיים על ידי הברז גורמת למים להישפך אך המים הבאים אחר כך אינם באים מכוחו של אדם אלא נדחפים ע"י לחץ המים
2. הברז אינו נחשב לכלי קיבול
3. בפתיחה הראשונה אין כמות מים רביעית

עיון בספרות תורנית

עיינו במקורות מידע הבאים, סכמו את ההלכה המשתמעת התכוננו לדווח במליאה

מודלים בהוראת ההלכה

נטילת ידיים לארוחה ע"י פתיחה וסגירה של הברז

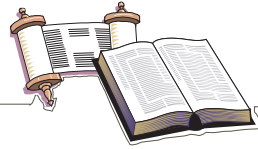
לאור המקורות שקראנו ולמדנו עולה המסקנה הבאה:

המסקנה

הרב גורן זצ"ל בפסקיו כתב ברזים שהמים זורמים מבריכות אבן או חפירות קרקע אין ליטול בהם ידיים (בברזים) כי אין בריכה נחשבת כלי, אך מי ברזים הזורמים מבריכות פח או חביות שעל הגג מותר ליטול בהם

האירוע	הדין	נימוק / הערות
נטילת ידיים לארוחה ע"י פתיחה וסגירה של הברז		
נטילת ידיים בשחרית ע"י פתיחה של הברז		
פתיחת ברז מים חמים בכיור המשותף לחלב ובשר		
פתיחת ברז מים חמים בשבת		
השקיית עציץ בשבת ע"י ברז דולף (מערב שבת)		
סגירת ברז גז בשבת		

נטילת בהשכמה בבוקר

האירוע

יוסי מקפיד על נטילת ידיים בשחרית, כלומר מיד עם קומו מן המיטה, וכיצד הוא עושה הוא פותח את הברז ומעביר ידיו לסירוגין שלוש פעמים תחת קילוח המים מבלי לסגור כל פעם את הברז ולפתחו מחדש.

כללי יסוד בנטילת ידיים:

א. אלו דברים צריכים נטילה במים: הקם מהמיטה, היצא מבית הכסא, ומבית המרחץ, הנוטל צפרניו, החולץ מנעליו, הנוגע ברגליו, החופף ראשו, ויש אומרים אף היוצא מבית קברות (שו"ע או"ח ד' יח')

ב. המרן כותב להקפיד בנטילת שחרית הכל הגברים המעכבים ידים לסעודה

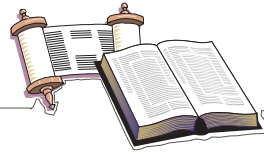
ג. הרמ"א שאין הכלי מעכב ואין שפיכת אדם מעכבת

כללי יסוד

הבעיות הקיימות משימוש במכשיר זה

עיון בספרות תורנית

עיינו במקורות מידע הבאים, סכמו את ההלכה המשתמעת התכוננו לדווח במליאה

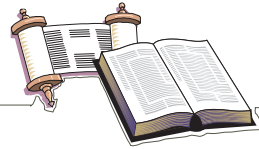
נטילת ידיים לשחרית

לאור המקורות שקראנו ולמדנו עולה המסקנה הבאה:

המסקנה

האירוע	הדין	נימוק / הערות
נטילת ידיים לארוחה ע"י פתיחה וסגירה של הברז		
נטילת ידיים בשחרית ע"י פתיחה של הברז		
פתיחת ברז מים חמים בכיור המשותף לחלב ובשר		
פתיחת ברז מים חמים בשבת		
השקיית עציץ בשבת ע"י ברז דולף (מערב שבת)		
סגירת ברז גז בשבת		

"מוצר היום"

מודלים בהוראת ההלכה

דוגמאות

Empty rectangular box.

יין

מטבע

טלפון נייד

אינטרנט

יומן תלמיד

כרטיסייה

מודל פתוח

מוצר היום

תרשים זרימה לבניית המודל

יין בברכות

האירוע

כללי יסוד

כללי יסוד

הבעיות ההלכתיות בסוגיה זו

עיון בספרות תורנית

עיינו במקורות מידע הבאים , סכמו את ההלכה המשתמעת
התכוננו לדווח במליאה

יין בברכות

מושגים

דבר שטיבולו במשקה

מאכל שהוא רטוב ממשקים, שצריך ליטול את הידיים לפני אכילתו. האוכל מאכל שהוא רטוב באחד משבעה משקים - יין, דבש דבורים, שמן זית, חלב, טל, דם, מים - צריך ליטול את הידיים במים לפני אכילתו (בלי לברך "על נטילת ידיים").

שבעה משקים

שבעה מיני נוזלים המכשירים מאכלים לקבלת טומאה: מים, טל, שמן זית, יין, חלב, דם, דבש דבורים. כל אוכל הראוי לקבל טומאה, אינו מקבל טומאה אלא אם כן נרטב תחילה באחד מ"שבעה משקים" המכשירו לקבל טומאה. הטעם לכך הוא: "לפי שהתורה לא תחשב שום דבר, להיות ראוי לדינים שבו, עד שעת גמר מלאכתו, כמו בפירות לעניין תרומות ומעשרות... ולפי שדרך בני אדם בקצת פירות וירקות להדיחם מעפרם טרם שיאכלו אותם, לכן נאמר על כולם דרך כלל, שלא יהיו נקראים אוכל, עד שיוכשרו במים" (חינוך מצוה קס).

דברים הבאים בתוך הסעודה

ברכת הפת, שאותה מברכים על הלחם בתחילת הסעודה, פוטרת מברכה את המאכלים והמשקאות הבאים מחמת הסעודה, ואין מברכים ברכה נוספת לפני אכילתם. על יין ששותים בסעודה יש לברך את ברכת "בורא פרי הגפן". מפאת חשיבותו של היין אין ברכת הפת פוטרתו מברכה. כמו כן, מאכלים שנאכלים בתוך הסעודה, אך אינם באים מחמת הסעודה, אלא לקינוח סעודה, יש לברך לפני אכילתם את הברכה המתאימה. מאכלים הבאים מחמת הסעודה הם מאכלים שמטרתם להשביע, כגון בשר, דגים, ביצים, ירקות, גבינה ועוד.

פרק כז - דבר שטיבולו במשקה כגון יין מצריך נטילה ללא ברכה

ה אם אוכל דבר שטיבולו במשקה בעודו רטב, אפלו אין ידיו נוגעות במקום המשקה, צריך נטילה ללא ברכה. משקים לענין זה הם: יין, דבש-דבורים, שמן זית, חלב, טל ומים (סט, ז).

פרק כח - כמות השתיה של יין בכדי להתחייב בברכה אחרונה

ז ויש מסתפקים עוד בברכה אחרונה של **יין**, אם מברכים אותה על פזית (28 גרם), או דוקא על רביעית (87 גרם), והספק נובע אם שביעת השתיה דינה כאכילה בכזית או ברביעית כשתיה. לכן טוב להזהר שלא לשותות אלא פחות מפזית או רביעית (עב, ח).

פרק לא - חיוב הברכה על יין גם כשמוגש בתוך סעודה

ח **יין** שבתוך הסעודה מברך עליו בורא פרי הגפן, ואין הפת פוטרתו, אף שהוא כדברים הבאים בתוך הסעודה מחמת הסעודה, מפני שחשוב הוא וקובע ברכה לעצמו. ואף אם התכוון בפרוש בברכת המוציא לפטר כל מה שישתה בתוך הסעודה, אינו מועיל לפטר היין (עה, ט).

פרק לא - הברכה על היין פוטרת שאר משקין אחרים

י **יין** פוטר כל מיני משקין אפלו מברכה ראשונה, וגם ברכה אחרונה שעל המים "בורא נפשות רבות" לא יברך, שברכת היין פוטרתו, כשם שבברכה ראשונה של **יין** פוטרת כל מיני משקין. והטעם, לפי שהיין ראש וראשון לכל מיני משקין, ובלבד שיהיו המשקין לפניו על השלחן בשעת ברכת היין, או לפחות שיתן דעתו עליהם בשעת ברכה. ואם קבע עצמו לשתות **יין**, פוטר שאר משקין אף אם לא היו לפניו (עה, יא).

פרק לא - משקין המוגשים בתוך הסעודה, האם צריכים ברכה?

יא אם אין לו **יין** ושותה מים או שאר משקה, אין לברך עליהם, שחשובים הם כבאים מחמת הסעודה, לפי שאין דרך לאכל בלי שתיה (ואף **יין** לא נתחייב בברכה אלא מפאת חשיבותו כפי שבארנו בסעיף הקודם) זו דעת מרן ב"ש שלחן ערוך. ויש אומרים לברך על המים שבסעודה. ולכן (זו עצת מרן), הרוצה להסתלק מן הספק ישב קדם נטילה במקום סעדתו ויברך על-דעת לשתות בתוך סעדתו, והמנהג כסברא ראשונה (עה, יג).

פרק לא - משקין המוגשים בתוך הסעודה, האם צריכים ברכה?

יג וככל מה שנתבאר, כך הוא הדין בכל המשקים ששותה אדם בשעת סעודה שברכתם "שהפלי", פרט ליין שרף שנחלקו בו גדולי האחרונים. וספק ברכות להקל, ולכן אין לברך על **יין** שרף בתוך הסעודה, וירא ה' ינהג כאמור בסעיף הקודם (עה, טו).

פרק לא - יין מסוג אחר המוגש בתוך הסעודה

טו הביאו להם **יין** מסוג אחר, אינו מברך עליו "בורא פרי הגפן", אבן מברך עליו: "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם הטוב והמיטיב". ורבו חלוקי הדינים והסברות בחיוב ברכה זאת ותנאיה, ורבים מגדולי הפוסקים השמיטוה, ויש שפיתבו לברכה בהרהור הלב בלבד. ועתה לא שמענו ולא ראינו מי שמברך אותה (עה, יז).

יין בברכות

מושגים

פרק לה - כוס ברכת המזון

א אם המסבין הם שלשה לפחות, ישתדלו לברך ברכת המזון על הכוס, והיא מצוה מן המבחר לכל הדעות. אבל יחיד על שלחנו לא יברך על הכוס (עט, א). כוס של ברכת המזון אינו אלא על **גין** בלבד, ולא על שאר משקין, אפלו קבע סעדתו עליהם (עט, ב). ועתה אין מקפידים לברך ברכת המזון על הכוס פרט לסעדות גדולות וכדומה. אך נראה שאם ישבו שלשה לסעדה וכלה עליהם חובת זמון, אם שתו **גין** בשעת סעדתם, מן הראוי שיקפידו על קיום מצוה זאת, שלכל הדעות היא מצוה מן המבחר (עט, ו).

פרק לא - הקפדות בכוס של יין לברכה

ב כוס של ברכה טעונה הדחה מבפנים ושטיפה מבחוץ (עט, ז), ונותן לתוכה **גין** חי, וכשניגיע לברכת הארץ, באמירת "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך" ומזגנה במים. ותהיה הכוס שלמה, לא סדוקה ולא שבורה (עט, ח). ומקבלה בשתי ידיו, ומשמתחיל לברך נוטלה בימינו בלבד ולא יסתיע בשמאלו, כדרך כל דבר חשוב שמצותו בימין

פרק לח - הברכה על יין שטעמו כחומץ

ה **גין** שמזגו עם מים, וכן שמרי **גין** שנתן בהם מים, וכן תמד שעושים מחרצנים שנותנים עליהם מים, הכל הולך אחרי הטעם והמראה, וכל זמן שטעמו ומראהו כזין מברך עליו בורא פרי הגפן (פב, ז).

פרק מג - ברכה אחרונה בשתיית יין ואכילת פירות משבעת המינים ומזונות

כ אכל פרות משבעת המינים ואכל מיני מזונות ושתה **גין** (מכל מין כשעורו הראוי לברכה אחרונה), יכלל בברכה אחת, ויקדים המחנה ואח"כ הגפן ואח"כ העץ, ויאמר: "על המחנה ועל הפלפלה ועל הגפן ועל פרי הגפן ועל העץ ועל פרי העץ... וחותרם ברוך אתה ה' על הארץ ועל המחנה ועל פרי הגפן ועל הפירות (ובארץ ישראל: מחניתה, גפנה ופרותיה) (פז, כה).

פרק מג - ברכה אחרונה באכילת תפוחים ושתיית יין.

כא אכל פרות משבעת המינים ואכל תפוחים (מכל מין כשעורו הראוי לברכה אחרונה), אין צריך לברך על התפוחים (ברכתם האחרונה שהיא) בורא נפשות רבות, שגם הם בכלל ברכת על העץ, שכן פרי עץ הם (פז, כו). אבל אכל תפוחים ושתה **גין**, צריך לברך בורא נפשות רבות על התפוחים, ואין הם נפטרים בברכת מעין שלש שיברך על היין. ויברך מקדם בורא נפשות רבות על התפוחים ואח"כ מעין שלש על היין (פז, כז).

פרק מה - דיני קדימה באכילת ענבים או יין

ו וזה שנתבאר שענבים עומדים במקום החמישי, הוא כשאוכלם כמות שהם, אבל אם עשה מהם **גין** שקובע ברכה לעצמו "בורא פרי הגפן" חשובה, והיא קודמת לברך עליו תחלה, לפני בורא פרי העץ, אבל לא לפני בורא מיני מזונות, שכן חשובה היא יותר מברכת היין, שאף היא ברכה מיחדת כמו ברכת היין, והרי היא קודמת לה בפסוק (פט, ו).

פרק מו - טעות בברכה

. וכן הדין אם החזיק בידו כוס משקה שיברכתו שהכל, וסבור היה שהוא **גין**, ופתח בברכה על-דעת לסיים "בורא פרי הגפן", ונזכר וסיים "שהכל נהיה בדברו" יצא. וכל זה לסברת הפוסקים הסוברים ש"אין הולכים אלא אחר מה שהוציא מפיו".

קידוש יין בשבת

האירוע

כללי יסוד

כללי יסוד

הבעיות ההלכתיות בסוגיה זו

1. נטילת ידיים על ידי הברז גורמת למים להישפך אך המים הבאים אחר כך אינם באים מכוחו של אדם אלא נדחפים ע"י לחץ המים
2. הברז אינו נחשב לכלי קיבול
3. בפתיחה הראשונה אין כמות מים רביעית

עיון בספרות תורנית

עיינו במקורות מידע הבאים , סכמו את ההלכה המשתמעת
התכוננו לדווח במליאה

קידוש יין בשבת

מושגים

ברכה מעין שלוש - ברכה אחרונה
ברכה שמברכים אחר אכילת מאכלים שנעשו מאחד מחמשת מיני דגן - חיטה, שעורה, כוסמין, שובלת שועל ושיפון, או לאחר שתיית יין, או לאחר אכילת פירות מהמינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל - גפן, תאנה, רימון, זית ותמר. שמה של ברכה זו - "מעין שלוש" - נובע מכך שמוזכרים בה בקצרה עניני שלושת הברכות הראשונות של ברכת המזון.

באשר לנוסח הברכה, הרי שפתיחתה וסיומה משתנים בהתאם לסוגי המאכלים: למאכלים מחמשת מיני דגן הנוסח הוא: "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם על המחיה ועל הכלכלה...". ליין הנוסח הוא: "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם על הגפן ועל פרי הגפן...". לפירות משבעת המינים הנוסח הוא: "ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם על העץ ועל פרי העץ...".

אם אכל כמה סוגי מאכלים ביחד, כגון שאכל מזונות ושתה יין או אכל פירות משבעת המינים, כולל את כל מה שאכל בברכה אחת, כגון: "על המחיה ועל הכלכלה ועל העץ ועל פרי העץ".

בשבתות, בחגים ובראשי חודשים מזכירים בנוסח הברכה את היום שעומדים בו. בדיעבד, אם שכח ולא הזכיר את נוסח ההוספה לשבתות ולחגים, אינו חוזר לברך.

קידוש במקום סעודה

"אין קידוש אלא במקום סעודה", כלומר, שיש לסעוד מיד לאחר הקידוש, במקום שבו קידשו על היין. נוטלים את הידיים לסעודה, מברכים את ברכת "על נטילת ידיים", מנגבים את הידיים ולאחר מכן מברכים את ברכת "המוציא" על "לחם משנה".

בשעת ברכת "המוציא", אוהז המברך את שני הכרות בידו. רבים נוהגים שהמברך שם בשעת הברכה ככר אחד על הכר השני. לאחר סיום הברכה בוצע המברך בליל שבת את הכר התחתון. המברך מניח את הכר התחתון, שעליו בוצעים, קרוב יותר מאשר הכר העליון. אין לחתוך את ככרות ה"לחם משנה" עד לאחר ברכת המוציא. נוהגים לסמן בסכין על הפת לפני הברכה את המקום שבו יחתכו את הפת.

פרק סג - כוס קידוש בשבת

ה מקדש על כוס מלא יין, שלא יהיה פגום. וטעון כל מה שטעון כוס של ברכת המזון (עייין לעיל פרק לה). ואומר "ויכלו" מעמד, ומברך בורה פרי הגפן ומקדש, וכך מנהג הספרדים לקדש כל הקדוש מעמד. והאשכנזים יש מהם הנוהגים לקדש מיישב, אף בשעת אמירת ויכלו. רק כשמתחילים עומדים קצת לכבוד הזכרת השם הרמוז בראשי תבות של "יום הששי ויכלו השמים". ויש נוהגים לומר בלחש תחלת הפסוק "ויהי ערב ויהי בקר יום הששי ויכלו" וגו', משום שכל פסוק שלא פסקו משה אין אנו רשאים לפסקו, ויש שאין חוששים לכך, כינון שזה דרך תפלה. וכשיתחיל לקדש יתנו עינינו בנרות, ובשעת הקדוש בכוס של ברכה (קיד, ז).

פרק סג - ברכת יין בקידוש פוטרת יין בתוך הסעודה

ח ברכת יין של קדוש פוטרת יין שבתוך הסעודה. ודוקא במקום שנוהגים לשותות יין בסעדת שבת. אבל אדם שאינו נוהג בן ורוצה לשתות במקרה מסוים, אין ברכת הקדוש פוטר וצריך לחזור ולברך (קיד, יב). וכן שאר משקים (שברכתם שהכל) נפטרים בברכת היין שעל הקדוש, אם רגיל הוא שייבאו על שלחנו משקים אלה בשעת הסעודה, או אם היו על השלחנו בשעת ברכת היין, ואם לאו צריך לברך עליהם שהכל (קיד, יג). עייין לעיל בפרק לא).

פרק סג - כיצד מקדש אם אין לו יין

ט אם יש יין מצוי בעיר, אפלו הוא ביקר, קדש עליו בלבד בין קדוש יום בין קדוש לילה. אם אין מצוי יין בעיר, או שאין ברשותו יין לקדש עליו, קדש בלילה על הפת. כיצד הוא עושה? נוטל ידיו ומברך על נטילת ידיים, ואומר "ויכלו השמים והארץ" וכו', ויניח ידיו על הפת ויברך המוציא וימשיך ברכת הקדוש עד סיומה ובוצע על הפת כדרכו. בקדוש היום יאמר פסוקי קדוש הרגיל בהם ויברך שהכל על השכר שהוא חמר מדינה, ונוטל ידיו ומברך המוציא, וכל זה שאין לו יין וכמו שנתבאר (קיד, יד).

פרק סג - קידוש על שיכר ביום שבת

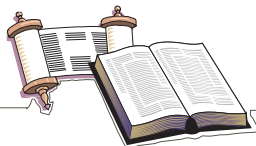
י יש נוהגים בקדוש יום לקדש על שכר גם כשיש להם יין, ונמוקם שאין הם סועדים סעדת שחרית בבשר ודגים שדרכם לקבע על היין, אלא בדברים קלים שדרכם לקבעם על שכר. וזהו לקדש על רביעית ולשתות כשעור מלא לגמיו או לפחות שבין כלם ישתו כשעור זה, אם קשה למקדש או לאחד מהם לעשות בן, והמהדרין אינם מקדשים אלא על היין (קיד, יד).

פרק מה - טעות בברכה

. וכן הדיו אם החזיק בידו כוס משקה שברכתו שהכל, וסבור היה שהוא יין, ופתח בברכה על-דעת לסיים "בורא פרי הגפן", ונזכר וסיים "שהכל נהיה בדברו" יצא. וכל זה לסברת הפוסקים הסוברים ש"אין הולכים אלא אחר מה שהוציא מפיו".

פרק מה - קידוש במקום סעודה

טו לכתחלה כבר נתבאר שישעבד סעדתו מיד אחרי הקדוש במקום הקדוש, אך בדיעבד אם אכל דבר מעט פת, או שתה כוס יין שנתחב בברכה אחרונה (הינו רביעית 87 גרם), יצא ידי קדוש במקום סעודה ורשאי לגמר סעדתו במקום אחר. ויש מחמירים להצריך כוס יין נוספת מלבד כוס הקדוש. ויש מקלים בקדוש היום ומחמירים בלילה, ויש מחמירים בלילה שאפלו כוס נוספת אינה מועילה. וראוי להחמיר ולהקפיד בלילה (קטו, ו). אבל המקל בקדוש היום בשביל כבוד הרבים, כגון בבית חתן או אבי הבן וכדומה, יש להם על מה שייסמכו, ואעפ"כ

נוס יין להבדלה

האירוע

כללי יסוד

כללי יסוד

הבעיות ההלכתיות בסוגיה זו

עיון בספרות תורנית

כוס יין להבדלה

מושגים

הבדלה
ברכה הנאמרת על כוס יין במוצאי שבת ויום טוב, שתוכנה: הבדלה בין הקודש לבין החול. כשם שמקיימים אנו, עם כניסת השבת, את מצות "זכור את יום השבת לקדשו" בקידוש על היין, כך מקיימים אנו ציווי זה בהבדלה על היין עם יציאתה של השבת. בנוסח ההבדלה נאמרים פסוקים שונים ולאחר מכן מברכים על היין את ברכת "בורא פרי הגפן". ברכה שנייה היא "ברכת הריחי" (עי"ע). לאחר מכן מברכים "ברכת הנר" (עי"ע) ומביטים על כפות הידיים והצפרניים לאור הנר. מצוה מן המובחר לברך את "ברכת הנר" על אבוקה. נר שיש לו שתי פתילות נחשב כאבוקה. גם שני נרות שהאש שלהם נוגעת זו בזו נחשבים כאבוקה. הברכה האחרונה, הרביעית במספר, היא גם הברכה העיקרית: "ברוך אתה ה', אלהינו מלך העולם, המבדיל בין קודש לחול, בין אור לחושך, בין ישראל לעמים, בין יום השביעי לששת ימי המעשה, ברוך אתה ה', המבדיל בין קודש לחול". סימן לסדר הברכות בהבדלה במוצאי שבת הוא יבנייה - יין, בשמים, נר, הבדלה.

פרק עד - הבדלה במוצ"ש

ב זה שטעה ולא הבדיל בתפלה, אם טעם קדם שיבדיל על הכוס צריך לחזור ולהתפלל ולהבדיל בתפלה. קנס קנסוהו חכמים מפני שטעם לפני שיבדיל כלל, ואח"כ יבדיל על הכוס (קלו, ו). ואם זה שטעה ולא הבדיל בתפלה אין לו כוס **2** להבדיל וסובר שאף למחר לא יהיה לו, צריך לחזור ולהתפלל. וכל זה שפבר עקר רגליו. אבל אם עדין לא הגיע לברכת שומע תפלה, יאמר "אתה חוננתנו" בשומע תפלה. ואם עדין לא סיים תפלתו חוזר לאתה חונן. ואם עקר רגליו חוזר לראש. אבל מי שיש לו **2** להבדיל על הכוס לא יעשה כן (קלו, ז).

פרק עד - הבדלה של שליח ציבור

ו ומבדיל שליח-צבור להוציא מי שאין לו **2** בביתו. ורגילים להזכיר אליהו הנביא במוצאי שבת, לפי שהוא עתיד לבשר הגאולה, ומבטח להם לישאל שאין אליהו בא לא בערבי שבתות ולא בערבי ימים טובים (עירובין מג). ועל כן אנו מתפללים פיון שעברה השבת שיבוא ויבשרנו (קלו, יב).

פרק עד - הבדלה על שיכר

לא המבדיל על היין או שומע מאחרים שמבדילים, הקב"ה קוראו 'קדוש' ועושהו סגולה, כי זו דרך כבוד להפריד מקדשת השבת, ועל כל משקה שאדם יבדיל במקום שישו מצוי, נכנס הוא בספק ברכה לבטלה. לכן יקפיד אדם להבדיל על היין בלבד. אבל במקום שאין **2** מצוי וכל בני העיר רגילים בשתיית משקה אחר (חמר מדינה), כגון שכר או בירה וכדומה, יכול להבדיל עליהם (קלח, ט). ויש לזהר בכוס של הבדלה בכל מה שמעבב בכוס של ברכה (קלח, ח).

פרק עד - אכילה ללא הבדלה

טז אם אין לו **2** ולא שום משקה אחר שיכול להבדיל עליו, יש אומרים שמתר לאכל, ויש אומרים שאם מצפה שיהיה לו למחר לא יאכל עד למחר שיבדיל, ורק אדם חלש שקשה עליו להמתין עד מחר, רשאי לאכל. אבל כל אדם ימתין עד מחר שיהיה לו **2** (קלח, כב).

פרק מה - פתיחת בקבוק יין בשבת

נז אין דין בגין וסתירה בכלים (קנח, יד). לכן מתר לפתח בשבת קפסת שמורים או בקבוק **2** באפו שלא יהיה פתח שתהיה הקפסא ראויה לשמוש (קנח, טו). אבל קפסא שאינה ראויה לכל לשמוש אחרי פתיחתה, כגון קפסאות סרדינים שהן שטוחות, מתר לפתחה כרגיל לצורך שבת (קנח, טז). וכן הדין בקפסאות של פח או קרטון מכל הסוגים, שכל שאחרי פתיחתה אינה ראויה לשום שמוש, מתר לפתחה כרגיל (קנח, כ). טעימה וקידוש לפני תפילת המוספין.

חתן וכלה

פרק קיז - חתן וכלה

יז עתה פשוט המנהג להכין שתי כוסות לברכת המזון בידי שני בני אדם. הראשון מזמן ומברך ברכת המזון ושותק, השני פותח בברכת "שהכל ברא לכבודו" עד סוף ברכת חתנים, ואח"כ חוזר הראשון ומברך "בורא פרי הגפן" ומערבים **2** של שתי הכוסות, וכל אחד שותה מכוסו ומטעימים לחתן ולכלה ולכל המסבים (רלח, יז).

קידוש יין במועדים

האירוע

כללי יסוד

כללי יסוד

הבעיות ההלכתיות בסוגיה זו

עיון בספרות תורנית

מועדים

מושגים

ארבע כוסות

חובת שתיית ארבע כוסות יין בליל הסדר.
חובה על כל אדם מישראל לשתות ארבע כוסות יין בליל ראשון של פסח, ובחוף לארץ - אף בליל שני.
גם הנשים חייבות במצוה זו, ואף על פי שנשים פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמן, מכל מקום בארבע כוסות הן חייבות, לפי שגאולת מצרים היתה בזכות נשים צדקניות שבאותו הדור - "בשכר נשים צדקניות שבאותו הדור נגאלו", או לפי שאף הן היו בשעבוד מצרים ונגאלו.

על כל אחת מארבע הכוסות להכיל לפחות "רביעית" יין. שיעור "רביעית" לפי החזון איש הוא 150 סמ"ק, ולפי הרב חיים נאה - 86 סמ"ק. אם הכוס מכילה "רביעית", ישתה לכתחילה את כל היין שבכוס. בדיעבד, אם שתה את רוב הכוס בלבד, יצא ידי חובה. בכוס הרביעית - האחרונה - ישתה את כל היין שבכוס, כדי שיוכל לברך אחריה ברכה אחרונה ("יעל הגפן ועל פרי הגפן"). אם אין בדעתו לשתות הרבה יין, לא יקח כוס גדולה המכילה כמה "רביעיות", כי ישנן דעות שגם בכוס גדולה צריך לשתות את רוב הכוס.

סעודה מפסקת

הסעודה האחרונה שלפני התחלת צום יום הכיפורים
"סעודה המפסקת", כשמה כן היא: מפסיקה וחוצצת בין הזמן המותר באכילה לזמן תחילת הצום.
את הסעודה המפסקת של צום יום הכיפורים מסיימים זמן מה לפני שקיעת החמה, כי צריך להוסיף מן החול על הקודש, כלומר, שיש מצות עשה להתחיל את התענית מבעוד יום.

מצוה להרבות באכילה בסעודה המפסקת ובשאר הסעודות של ערב יום הכיפורים. חז"ל אמרו ששכר מצוה זו גדול הוא מאוד, והאוכל בתשיעי בתשרי וצם בעשירי בו, כאילו צם בימים תשיעי ועשירי בתשרי,

פרק פח - יין לארבע כוסות

ו מצוה לחזור אחרי **גין** אדם (קצ, יד). וגם אדם שהיין מזיקו או שנוא עליו, ידחק עצמו וישתה ארבע כוסות, אבל חולה גמור פשוט שפטור (קצ, טו). ואפלו עני המתפרנס מן הצדקה ימכר מלבושו או ילוה בשביל **גין** לארבע כוסות (קצ, יז). וגם נשים חייבות בארבע כוסות ובכל מצוות הנוהגות באותו לילה (קצ, יח). ותינוקות שהגיעו לחנוכה (בני חמש או שש) מצוה לתת לכל אחד כוסו לפניו וישתו כפי כחם (קצ, יט). ה"סדר" מסדר הוא בסימניו שהתקינים גדולי הראשונים. סימנים רבים עשו להם, והנפוץ בין כלם הוא "קדש ורחץ", ועל-פיו נלך ונבאר סדר הערב והלכותיו. קדש

פרק עד - כוס שלישי ורביעית

לד אחר כך מוזגין לו כוס שלישי ומברך עליה ברכת המזון וברכת בורא פרי הגפן ושותה בהסבה. ולא יברך אחריו ברכה אחרונה, ולא ישתה **גין** בינו לבין כוס רביעית (קצא, מט).

פרק קט - סדר קידוש יין

ב סדר הקדוש: **גין** קדוש וספה ואח"כ זמן (שהחנינו), לפי שהזמן חוזר על קדוש היום ועל מצות ספה. ויכון בברכת שהחנינו לפטר גם מצות ספה. אם לא ברך שהחנינו בלילה יכול לברכה כל שבעה אפלו בשוק. אבל בליל יום-טוב שני (בחוף לארץ) אומר קדוש וזמן ואח"כ ברכת ספה, שברכת הזמן אינה חוזרת אלא על קדשת היום בלבד (רכא, ו).

קול אליהו הלכות - מצה עשירה הנאפית מקמח עם יין

כג. "מצה עשירה" היא מצה הנאפית מקמח רגיל עם מי ביצים או שאר מי פירות, כגון חלב או **גין** וכדומה. ספרדים נהגו בה היתר ואשכנזים נהגו בה איסור. ובכל מקרה צריך להזהר בה מאוד מאוד שלא יתערב בקמח אפילו מעט מים. ומכיוון שאפילו טיפת מים מחמיצה אותם נהגו כיום שלא לאוכלם, ובפרט עוגות שנעשות במפעלי תעשייה שקשה מאוד להשגיח עליהם שלא תבוא אליהם טיפה אחת של מים. (שו"ע תסב סעי' א).

פרק קיז - סעודת פורים

לו חובת סעודת פורים שיאכל בשר ויכין סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו, ושותה **גין** עד שישתכר ויירדם בשכרותו, וזה שאמרו "חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי". ומתפללים מנחה בעוד היום גדול, ורב הסעודה תהיה ביום. וכשחל פורים ביום ששי יעשו הסעודה בשחרית משום כבוד שבת. וטוב לעסוק בתורה קדם שיתחיל הסעודה. וחייב במשתה ובשמחה קצת בשני הימים י"ד וט"ו. ואומר "על הנסים" בברכת המזון, ודינו כמו בתפלה וכמו שבארנו בהלכות חנכה. ואף אם נמשכה הסעודה עד הלילה אומר על הנסים, כי אחרי תחלת הסעודה אנו הולכים (רלד, ז).

קול אליהו הלכות - יין בתוך השופר

ו. מותר בראש השנה לתת בתוך השופר **גין** או ערק כדי לחדד את קולו (ברכי יוסף סי' תקפו. עיין שו"ע שם סעי' כג).

קול אליהו הלכות - סעודה מפסקת לפני יוה"כ

לח. כשעה או יותר לפני השקיעה, אחרי תפילת מנחה אוכלין סעודה מפסקת. ויש נוהגים לבצוע על לחם משנה ולטבול את פרוסת המוציא במלח ובדבש, אמנם אין זה חיוב. ולא יאכלו בסעודה זו בשר שמן ודברים שהם קשים לעיכול, ולא ישתו **גין** ומשקאות חריפים שהם דברים העלולים להפריע בתפילה ביום הכיפורים. וגם על זה נאמר דרך מליצה: "טוב מעט בכונה מהרבות שלא בכונה". וכל אדם מכיר את עצמו ויודע איזה מאכלים מפריעים לו, ויזהר מהם (עיין שו"ע תרח סעי' ד. כה"ח שם ס"ק כט-מא. בא"ח וילך ד).

אבלות

האירוע

כללי יסוד

כללי יסוד

הבעיות ההלכתיות בסוגיה זו

עיון בספרות תורנית

אבלות

מושגים

בסעודה המפסקת של צום תשעה באב, אין אוכלים יותר מתבשיל אחד.

יש האוכלים בסעודה זו ביצה טבולה באפר ויושבים על מקום נמוך, כאבלים על שריפת בית המקדש. בסעודה מפסקת זו, לא ישבו שלושה אנשים לאכול ביחד, אלא ישב כל אחד לבדו ויברך לעצמו.

אנינות

צער ויגון ביום מותו של אחד משבעה קרובים שחייבים להתאבל עליהם, הגורמים לאיסורים מסויימים. יש אומרים כי דין אנינות מן התורה חל עד הקבורה בלבד, ואילו בפרק זמן שלאחר הקבורה וכן בלילה שלאחר הפטירה אין דין אנינות חל אלא מדרבנן; ויש אומרים כי דין אנינות חל מן התורה אף בפרק זמן שלאחר הקבורה עד הלילה; ויש אומרים כי אף בלילה הראשון שלאחר הפטירה חל דין אנינות מן התורה.

אף על פי שמן התורה דין אנינות אינו מתבטא אלא בדברים האמורים לעיל, מכל מקום חכמים אסרו על האונן לפני הקבורה מספר דברים מפני כבודו של המת, או כדי שהקרובים יוכלו להתפנות כליל לעיסוקי קבורת המת.

לדוגמא: האונן אסור באכילת בשר ושתיית יין. אסורה עליו השתתפות בסעודת רעים ובשמחה, וכן - לדעת רבים - הוא אסור בתספורת ובגילוח, בחיצה ובסיכה, בשאלת שלום, במלאכה ובמסחר. האונן פטור מקיום המצוות, התפילות והברכות כגון: קריאת שמע, תפילה, ברכת המזון וכו'. למרות שהוא פטור מעשיית המצוות, כמובן שאסור לו לעבור על איסור כל שהוא, דאורייתא או דרבנן.

פרק צו - שתית יין בשבוע שחל בו תשעה באב

יש נוהגים שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין בשבוע זה שחל בו ט' באב. ויש שמוסיפים מראש חדש עד התענית, ויש שמוסיפים מ"ז בתמוז, שבו בטל התמיד וגם נסוד היין בעוונותינו. ובירושלים נהגו אסור בבשר אחרי ראש חדש ולא ביום ראש חדש עצמו, ואסור יין לא קבלו עליהם כלל. ומתרים בתבשיל שנתבשל בו בשר, ואסורים בבשר עוף ובבשר מלוח (וגם בשמורי בשר) ובין תוסס. ומתיר לשתות יין הבדלה. ויש נוהגים להחמיר לתת יין הבדלה לקטנים אם מצויים אצלו. ובסעדת מצוה כמילה ופדיון וסיום מסכת, אוכלים בשר ושותים יין כל השכים לסעדה (רג, כ).

פרק צו - סעודה שלישית בשבת כשבמוצ"ש תשעה באב

כו אם חל ט' באב באחד בשבת, או שחל בשבת ונדחה לאחר השבת, אוכל בשר ושותה יין בסעדה המפסקת ומעלה על שלחנו אפילו כסעדת שלמה המלך בעת מלכותו, אבל צריך להפסיק מבעוד יום (רג, כח).

פרק צח - שתיית יין בליל עשירי של תשעה באב

ו ב'ט' באב לעת ערב הציתו אש בהיכל ונשרף עד שקיעת החמה ביום עשירי, ומפני כך מנהג בשר שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין בליל עשירי וביום עשירי כל היום. ויש שאין מחמירין אלא עד חצות היום בלבד. ואם חל בשבת ונדחה ליום ראשון, מתיר בבשר ויין ביום שני, אבל במוצאי התענית אסור מפני אבלות.

פרק קמו - הלכות אנינות

א מי שמת לו מת שהוא חיב להתאבל עליו, קדם קבורה נקרא אונן, ואסור באכילת בשר ובשתיית יין, ואינו מברך ברכת המוציא ולא ברכת המזון, ואין מברכים עליו ואין מזמנים עליו, ואם אוכל עם אחרים שמברכים לא יענה אחריהם אמן. וכיון שאוכל ללא ברכה, רצוי שישמע הברכה מפי אחרים ויכוננו שומע ומשמיע לצאת ולהוציא ידי חובה. ועל-כל-פנים כדאי להמנע מאכילת דברים שאינם הכרחיים לקיום הגוף, כפרות וכדומה. תבשיל של בשר מתר, וכל משקה המשפר בכלל האסור. תינוק פחות משלשים יום, שאינו חיב להתאבל

יין נסך

האירוע

כללי יסוד

כללי יסוד

הבעיות ההלכתיות בסוגיה זו

עיון בספרות תורנית

יין נסד

מושגים

יין נסד

יין שנתנסד לעבודה זרה, שהוא אסור בהנאה. כתוב בתורה (דברים לב, לח): "אשר חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכס", מכאן למדים, שיש שנתנסד לעבודה זרה, אסור בהנאה, שהרי הקישו הכתוב לזבח, וזבח אסור בהנאה, שנאמר: (תהלים קו, כח): "ויצמדו לבעל פעור, ויאכלו זבחי מתים" - מה מת אסור בהנאה, אף זבח אסור בהנאה.

כמו כן, אסור חכמים גם סתם יין של גוי, שאין יודעים אם נתנסד לעבודה זרה, וכן גם יין של ישראל שנגע בו גוי, מחשש שמא ניסכו הגוי לעבודה זרה.

בזמן הזה, מכיון שאין זה שכיח שהגויים ינסכו יין לעבודה זרה, יש אומרים, שסתם יין של גוי וכן יין של ישראל שנגע בו גוי, אינו אסור אלא בשתיה ולא בהנאה.

חומץ של גויים

יין שהחמיץ ברשותו של גוי, שהוא אסור בהנאה, שהואיל ונאסר בהנאה כשהיה עוד יין, לא פקע ממנו איסור הנאתו מחמת שהחמיץ. ברם, אם הגוי קנה חומץ מישראל, אין הוא נאסר בהנאה, שאין הגויים מנסכים חומץ לעבודה זרה.

פרק קלא - שתית יין בחברת עכו"ם

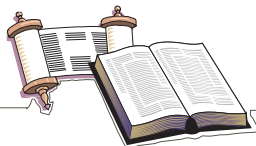
ט אסרו חכמים לשתות בחברת עכו"ם אפלו במקום שאין לחוש ליין נסד, ואסרו לאכל לחמם או בשוליהם אפלו במקום שאין לחוש לאסור. לכן לא ישתה אדם במסבה של עכו"ם אפלו **ג** מבשל שאינו אסור משום **ג** יין נסד, או לשתות מינו. ואם רב המסבים מישראל מתר. ואין שותין מן השכר שלהם שעושים מן התמרים והתאנים (שאינו אסור משום נסד) במקום מכירתו, אבל אם הביאו לביתו מתר (רסג, טז). ולפי זה אסורה שתית הביכה במסבות ומספאות של עכו"ם, ואין שום התר לספרדים ההולכים ע"פ פסקי הרמב"ם ומרן. אבל יש מתירין ונוהגים קולא בבירה. ואעפ"כ המחמיר גם במקום שנהגו התר תבוא עליו הברכה (רסג, יז).

פרק קלא - יין נסד

יג **ג** יין נסד שנתנסד לעבודה זרה אסור בשתיה ובהנאה מן התורה, וחי"ל אסור סתם יינם ומגעם ביין שלנו אפלו בהנאה, באותם שעובדים עבודה זרה. אבל גויים שאין עובדים עבודה זרה, כגון הישמעאלים, אין סתם יינם ומגעם אסור בהנאה אלא בשתיה בלבד (רסג, כט). ויין מבשל אינו נאסר במגע גויים. ולכן נוהגים ישראל שבחוץ לארץ, שיש להם משרתות גויות, להרתות היין ושוב אינו נאסר במגען (רסג, ל). ומעלה על שלחנו אפלו כסעדת שלמה המלך בעת מלכותו, אבל צריך להפסיק מבעוד יום (רג, כח).

פרק קלא - משקאות מן היין שנעשו ע"י גויים

יד כל משקאות הנעשים ע"י גויים מן היין, כקוניאק וכדומה, אסורים מפני שהיה **ג** יין גמור בתחלה ביד הגוי, ואין לו התר בזה שמבשלו כדי לעשותו קוניאק (רסג, לא).

יין בתפילה

האירוע

כללי יסוד

כללי יסוד

הבעיות ההלכתיות בסוגיה זו

עיון בספרות תורנית

יין בתפילה

יין בשמחות

האירוע

כללי יסוד

כללי יסוד

הבעיות ההלכתיות בסוגיה זו

עיון בספרות תורנית

יין בשמחות